

بررسی وضعیت ایمنی مدارس شهرستان کلاله در سال ۱۳۸۸

مارال قربان پور^۱
عابد نوری^۱
دکتر عبدالهادی کر^۱
محمد دادی پور^۱
عزیزه چرایین^۱
مهین ادیب^۱

چکیده:

مقدمه: مدرسه خانه دوم دانش آموز است. بنابراین باید از نظر وضعیت ایمنی و بهداشتی مناسب باشد. مدارس سهم عمده‌ای در وقوع حوادث دارند. هم اکنون حدود ۱۸ میلیون دانش آموز در حدود صد هزار آموزشگاه کشور در حال تحصیل هستند. تعداد ۳۰۳۸۲ دانش آموز در ۳۳۳ مدرسه شهرستانهای کلاله و مراوه تپه تحصیل می‌کنند. این مطالعه با هدف تعیین وضعیت ایمنی در مدارس شهرستان کلاله انجام گرفته است.

روش کار: این پژوهش از نوع توصیفی و به روش مقطعی در سال ۱۳۸۸ بر روی ۵۱ مدرسه شهرستان کلاله و مراوه تپه به صورت سرشماری انجام گرفت. جمع آوری اطلاعات از طریق تکمیل پرسشنامه و با مشاهده و اندازه گیری انجام شده است. داده‌ها با SPSS13 تجزیه و تحلیل شدند.

بحث: ۶۰/۸٪ مدارس به دلایل مختلف از نظر مکان احداث نامناسب بودند. پله‌های ۵۶/۹٪ مدارس ایمن بودند. از نظر سیستم گرمایشی ۷۰/۳٪ مدارس از بخاری‌های نفتی بدون دودکش استفاده می‌کردند. ۹۴/۱٪ مدارس دارای کپسول آتش نشانی مناسب بودند. از نظر راه خروج اضطراری ۲۱/۶٪ مدارس دارای راه خروج اضطراری بودند. ۳۹/۲٪ دارای محوطه خاکی یا شنی بودند. از نظر وضعیت پریزهای برق ۵۸/۸٪ مدارس دارای پریزهای نامناسب بودند. ۷۱/۴٪ مدارس از نظر تجهیزات جعبه کمک‌های اولیه ناکامل بودند.

نتیجه گیری: اکثر مدارس از نظر ایمنی (حفاظ پنجره‌ها، پوشش حیاط، محل نگهداری سوخت و...) وضعیت مطلوبی نداشتند. بر مبنای نتایج پژوهش، وضعیت ایمنی در مدارس با معیارهای بهداشت مدارس فاصله دارد و از شرایط مطلوب برخوردار نیست.

۱. کارشناس بهداشت مدارس

پیشنهادهات: هماهنگی بیشتر بین دانشگاه علوم پزشکی و سازمان آموزش و پرورش در مورد اجرای کامل آیین نامه بهداشت محیط مدارس، بازنگری در طراحی، ساخت و تجهیز مدارس، آموزش مربیان و مدیران مدارس، ارتقای فرهنگ ایمنی و بهداشت و افزایش سرانه بهداشتی مدارس می‌تواند در بهبود وضعیت بهداشت محیط و ایمنی مدارس مؤثر باشد.

واژگان کلیدی: ایمنی-مدرسه-حادثه

Assessment of safety state of Kalaleh County's schools in 1388

Authors: *Ghorbanpour Maral- Noori Abed- Dr. Kor Abdolhadi- Dadypoor Mohammad- Cherabin Azizeh - Adib Mahin

*Healthy school's specialist

Golestan province, kalaleh, Beheshti Street, public health center

Abstract

ntroduction: School is the second home of students. Thus it must be in appropriate position on safety and hygiene. Schools have great role in accidents. In this time, about 18 million students are studying in about 100000 schools in country. 30382 students are studying in 333 schools in Kalaleh and Maraveh Tappeh Counties. This study was performed to identify safety state of schools in Kalaleh County.

Methods: This study was observational and cross-sectional. It performed in 1388 on 51 schools enumeration ally. Method of gathering of information is performed with completing the questionnaire, observation and measurement. Data were analyzed with SPSS13.

Discussion: 60.8% of schools were inappropriate of its made position. Steps of 56.9% of schools were safe. On the heating system, 70.3% of schools were having oil heaters without chimney. 94.1% of schools have appropriate fire engines. On the emergency exit, 21.6% of schools were having it. 39.2% of schools were having soil or sandy ground. On the state of electric wall plug, 58.8% of schools were having inappropriate wall plug. 71.4% of schools were having incomplete emergency medical box.

Conclusion: Majority of schools haven't appropriate safety state (windows guard, court revetment, fuel tank,). On the basis of results of this study, safety states in schools have a lot distance with healthy schools criteria's and were inappropriate.

Offers: More matching between medical university and education organization on complete perform of regulation of environmental health of schools, revision on sketching, making and tooling of schools, education of managers and teachers of schools, upgrade of health and safety culture, and elevation in schools budget can have important role in improvement environmental health and safety state of schools.

Key words: Safety-School-Accident

مقدمه:

حادثه واقعه‌ای است برنامه ریزی نشده در زنجیره‌ای از وقایع عادی و معمولی که در اثر خطای انسان و یا فقدان ایمنی حاصل می‌شود. حادثه مظهر و عینیت بی دقتی انسان و وجود شرایطی غیر ایمن در محیط است. علل و عوامل سوانح و حوادث در یک جامعه عمدتاً به سه عامل میزبان، محیط فیزیکی و محیط اجتماعی وابسته است.

۱-عوامل مربوط به میزبان در بروز حوادث عبارتند از: سن، جنس، وضعیت تاهل، شغل، میزان آگاهی فردی و نوع فعالیت اجتماعی.

۲-عوامل مربوط به محیط فیزیکی شامل: جاده، راه، محل کار، محل تحصیل، محل زندگی، اوضاع جوی و زمان (شب، روز، فصل) می‌باشد.

۳-عوامل اجتماعی عبارتند از: فقدان قانون و فقدان نگرش و فرهنگ ایمنی در مردم و یا عدم کنترل قوانین و مقررات و عدم الزام به رعایت آن. مانند عدم طراحی صحیح و بهداشتی در نقشه تیپ منازل، مدارس، جاده‌ها و سایر اماکن. وجود نقص فنی و خرابی در ساختمان‌ها و انواع وسایل موتوری و ماشین‌ها و فرسودگی ابزار و محل‌های کار و زندگی، خطر بروز حوادث را افزایش می‌دهد. عدم آموزش به افراد اجتماع بخصوص در مدارس نیز بخش مهمی از زنجیره علل و عوامل بالقوه بروز حادثه و سوانح را تشکیل می‌دهد. [۱]

حوادث گوناگونی که هر روز، هر ساعت و هر دقیقه برای دانش آموزان عزیز کشور اتفاق می افتد، یکی دوتا نیست. حوادث شایع در دانش آموزان را از نظر محل وقوع، به سه دسته می توان تقسیم بندی نمود که عبارتند از:

الف-حوادث ناشی از ترافیک

ب-حوادث ناشی از محیط خانه

ج-حوادث ناشی از محیط مدرسه

در کودکان دبستانی، بیشترین حوادث از طریق فعالیت و تمرینات ورزشی اتفاق می افتد و در دانش آموزان سنین بالاتر این حوادث ممکن است از راه ورزش، مسابقات ورزشی یا فعالیت های کارگاهی یا آزمایشگاهی صورت گیرد. زمین بازی معمولاً صحنه بیشترین حوادث آموزشی است. غالباً نامناسب بودن سطح زمین بازی ممکن است حادثه آفرین باشد. ناصافی زمین ورزش و پستی و بلندی آن می تواند موجب سقوط، لغزیدن یا سرخوردگی کودک شده و به ضربه مغزی وی بیانجامد.

بدیهی است که برای پیشگیری از حوادث، بدون سازماندهی و تشکیلات لازم اقدام چشمگیر و اساسی صورت نمی پذیرد و هر سازماندهی صحیح نیز خود نیازمند بررسی و پژوهش به منظور برنامه ریزی مناسب می باشد. بنابراین یکی از مهمترین اقدامات در برنامه ریزی پیشگیری از حوادث، انجام تحقیقات و پژوهش پیرامون سوانح و حوادث است. تحقیقات و بررسی های مختلف در خصوص پیشگیری از بروز حوادث و سوانح نشان می دهد که بخشی از برنامه های آمادگی برای مقابله با سوانح و حوادث، برخورداری از دانش و اطلاعات کافی درباره شرایط پیدایش بروز حوادث و راههای برخورد با آنها است. آگاهی و عبرت از نتایج وقوع حوادث تلخ باید منجر به عکس العمل مناسب در جهت حذف زمینه بروز آنها گردد. بطور کلی ۴ محور اساسی در پیشگیری و مراقبت از حوادث مورد توجه قرار می گیرند:

۱-ایجاد فرهنگ ایمنی در جامعه

۲-الزام به رعایت قوانین و مقررات بهداشتی و ایمنی

۳-رعایت استانداردهای فنی و بهداشتی و نکات ایمنی

۴-آموزش برای پیشگیری از سوانح و حوادث [۱]

در بررسی معیارهای ایمنی در مدارس تحت پوشش عرصه آموزش پزشکی جامعه نگر کرمانشاه در سال ۱۳۷۸ که توسط علیرضا افشارگلی انجام شد، بطور کلی از ۵۰ عامل اصلی خطر که مورد بررسی قرار گرفتند، ۵٪ مدارس ۸ تا ۱۶ عامل خطر، ۴۵٪ مدارس ۱۷ تا ۲۴ عامل خطر و ۵۰٪ بقیه ۲۵ تا ۳۲ مورد از عوامل خطرساز را دارا بودند. [۲]

در مطالعه ای که در سال ۱۳۷۶ بر روی ۱۰۱ مدرسه از مدارس منتخب مناطق نوزده گانه تهران توسط علی رمضانخانی و همکاران انجام شد وضعیت ایمنی مدارس پس از تکمیل فرم اطلاعاتی از طریق مشاهده وضعیت کلی بهداشت محیط مدارس بررسی شد. همچنین ارتباط بین وضعیت کلی با نوع مدرسه، وجود مراقب بهداشت، نوساز یا قدیمی بودن مدرسه و نوع مالکیت مورد بررسی قرار گرفت. بررسی کلی نشان داد که توجه به برخی مسائل بیش از سایر موارد بوده است. چنانکه ۹۲ درصد مدارس دارای شماره تلفنهای ضروری بوده اند در صورتی که فقط ۴۰ درصد از مدارس دارای دربهای ورود و خروج مناسب بوده اند. [۳]

هم اکنون حدود ۱۸ میلیون نفر دانش آموز در حدود صد هزار آموزشگاه کشور به تحصیل مشغول هستند [۳] که از این تعداد ۳۰۳۸۲ دانش آموز در ۳۳۳ مدرسه شهرستانهای کلاله و مراوه تپه تحصیل می کنند. با توجه به لزوم شرایط مساعد و ایمن برای تعلیم و تربیت قشر دانش آموز و از طرفی آسیب پذیری آنان در مقابل عوامل خطر، موضوع ایمنی در مدارس و معیارهای مربوط به آن را جدی تر می نماید. لذا محقق بر آن شد وضعیت مدارس را بررسی و نقاط قوت و ضعف را از دیدگاه ایمنی مشخص نماید. این بررسی در سال ۱۳۸۸ بر روی ۵۱ مدرسه از مدارس منتخب شهری و روستایی شهرستان کلاله و مراوه تپه با هدف تعیین وضعیت بهداشت محیط و ایمنی در مدارس انجام شد.

روش کار:

این پژوهش از نوع توصیفی بوده و به روش مقطعی در سال ۱۳۸۸ بر روی ۵۱ مدرسه به صورت سرشماری انجام گرفت. روش جمع

آوری اطلاعات از طریق تکمیل پرسشنامه و با مشاهده و اندازه گیری انجام شده است. داده‌ها با SPSS13 تجزیه و تحلیل شدند. برای تعیین وضعیت ایمنی مدارس مواردی شامل: وضعیت حیاط مدرسه، وسایل اطفای حریق، دربهای ورودی و خروجی، وضعیت پله‌ها و نرده‌ها و پنجره‌ها، جعبه کمک‌های اولیه، همجواری با جاده‌ها و اماکن خطر، ایمنی سیستم گرمایشی و... بررسی شد.

بحث:

در این بررسی ۱۵/۶۲ درصد از مدارس شهری و ۸۴/۳۸ درصد روستایی بوده‌اند. ۱۹/۶٪ مدارس دخترانه، ۱۷/۶٪ پسرانه و ۶۲/۷٪ مختلط بودند. ۵۶/۹٪ ابتدایی، ۲۷/۵٪ راهنمایی و ۱۵/۷٪ دبیرستان بودند. ۸۰/۴٪ یک طبقه و ۱۹/۶٪ مدارس دو طبقه بودند. هیچ کدام از مدارس دو طبقه پله اضطراری نداشتند و همچنین در تمامی مدارس دو طبقه، پنجره‌های طبقه فوقانی فاقد نرده محافظ بودند. در حالی که ۳۹/۲٪ مدارس از نظر مکان احداث ایمن بودند ۶۰/۸٪ مدارس به دلایل مختلف از نظر مکان احداث نامناسب بودند (علل نامناسب بودن: ۷۴/۲٪ کنار جاده اصلی، ۱۲/۹٪ کنار پرتگاه، ۹/۷٪ کنار رودخانه و ۳/۲٪ در جوار گورستان قرار داشتند).

پله‌های ۵۶/۹٪ مدارس ایمن بودند و ۵/۹٪ پله‌های غیرایمن داشتند و ۳۷/۳٪ مدارس نیز فاقد هر نوع پله بودند. در حالی که ۷۶/۵٪ مدارس دارای پنجره‌های ایمن از هر لحاظ بودند بقیه مدارس به علل مختلف از جمله شکستگی شیشه‌های پنجره فاقد ایمنی لازم بودند. از نظر سیستم گرمایشی وضعیت مدارس مطلوب به نظر نمی‌رسید زیرا ۷۲/۵٪ مدارس از بخاری نفتی استفاده می‌کردند که ۷۰/۳٪ آن‌ها از بخاری‌های بدون دودکش استفاده می‌کردند. همچنین در خصوص محل نگهداری سوخت علیرغم هشدارهای داده شده باز هم ۶٪ مدارس مخزن سوخت مورد نیاز را در داخل مدرسه و عمدتاً "در سالن مدرسه نگه می‌داشتند.

۸۴٪ مدارس هم مخزن سوخت را در حیاط مدرسه نگهداری می‌کردند و بقیه مدارس مخزن سوخت خود را در انبار قرار داده بودند. ۹۴/۱٪ مدارس دارای کیسول آتش نشانی مناسبی بودند و بقیه مدارس هم دارای کیسول آتش نشانی نامناسب از نظر تاریخ انقضاء و نوع کیسول بودند. از نظر راه خروج اضطراری فقط ۲۱/۶٪ مدارس دارای راه خروج اضطراری برای مواقع حوادث بودند و بقیه راه خروج اضطراری نداشتند. حیاط مدرسه که عمدتاً محل بازی دانش آموزان می‌باشد در اکثر مدارس وضعیت قابل قبولی نداشت چرا که ۳۱/۴٪ دارای محوطه خاکی، ۷/۸٪ دارای محوطه سنی و بقیه آسفالت یا بتونی بودند که این امر باعث شده است ۳۷/۳٪ مدارس دارای محوطه لغزنده باشند که این لغزندگی احتمال هر نوع حادثه‌ای را برای دانش آموزان ایجاد می‌کند.

از نظر وضعیت پریزهای برق، نتایج بررسی نشان داد که ۵۸/۸٪ مدارس دارای پریزهای نامناسب بودند به گونه‌ای که ۶۳/۳٪ فاقد محافظ ایمنی مناسب و ۳۶/۶٪ در ارتفاع نامناسب قرار داشتند. با وجود اینکه ۹۸٪ مدارس دارای جعبه کمک‌های اولیه بودند، در ۷۱/۴٪ تجهیزات جعبه کمک‌های اولیه ناکامل بود.

نتیجه گیری:

اکثر مدارس از نظر بهداشت محیط و ایمنی با نارسایی‌هایی مواجه هستند. بر مبنای نتایج پژوهش، وضعیت بهداشت محیط، ایمنی در مدارس با معیارهای بهداشت مدارس و ضوابط سازمان نوسازی فاصله دارد و از شرایط مطلوب برخوردار نیست. در این مورد نحوه نظارت بر بهداشت مدارس، نقص در طراحی، ساخت و نگهداری مدارس، تغییر کاربری مدارس، کمبود بودجه و فرهنگ ایمنی مؤثر هستند.

پیشنهادات:

مدارس به عنوان مهمترین منابع توسعه اجتماعی و اقتصادی می‌بایست بهره‌گیری از مشارکت سازمان‌ها و نهادها و مردم را در زمینه تأمین سلامت کودکان، پیشگیری و کنترل حوادث در سرلوحه آموزش و پرورش عمومی قرار دهند. به نظر می‌رسد ایجاد هماهنگی بیشتر بین دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی و سازمان آموزش و پرورش استان در مورد اجرای کامل آیین نامه بهداشت مدارس، بازنگری در طراحی، ساخت و تجهیز مدارس، آموزش مربیان بهداشت و مدیران مدارس، ارتقای فرهنگ ایمنی و بهداشت و افزایش سرانه بهداشتی مدارس می‌تواند در بهبود وضعیت بهداشت محیط و ایمنی مدارس مؤثر باشد.

واژگان کلیدی: ایمنی - مدرسه - حادثه

منابع:

۱. پریش حلیم سرشت، اسماعیل دل پیشه؛ بهداشت مدارس؛ صفحات ۱۸۲-۱۷۶؛ تهران: چهر، چاپ اول، پاییز ۱۳۷۷
۲. علیرضا افشار گلی؛ بررسی معیارهای ایمنی در مدارس تحت پوشش عرصه آموزش پزشکی جامعه نگر کرمانشاه سال ۱۳۷۸ (پایان نامه دکترا)؛ دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه؛ ۱۳۷۸
۳. علی رمضانخانی، زهرا جوهری، بهنام زرپاک؛ بررسی وضعیت ایمنی در مدارس ابتدایی شهر تهران؛ مجله دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد؛ سال ۸، شماره ۴ ضمیمه، صفحات ۳۴-۳۰؛ ۱۳۷۹